

Webinar The Role of Transnational Organized Crime in Corruption. Is the Denouncement a Risk or an Opportunity?

Organizirane kriminalne skupine vse bolj prehajajo v legalno gospodarstvo, pri tem pa namesto sile uporabljajo korupcijo, s katero še lažje prodirajo v legalne strukture in se izogibajo pregonu (Dobovšek in Slak, 2015, 2017). Z legaliziranimi podjetji konkurirajo tudi za evropska sredstva, kar italijanske mafijske skupine s pridom izkoriščajo. Ob pomanjkanju materialnih dokazov se fokus preiskav usmerja na pridobivanje informacij z žvižgači in skesanci. Pri tem je pomembno razviti zaščitne mehanizme, saj so ti podvrženi povračilnim ukrepom. Prav zaradi omenjenih problemov je Globalna iniciativa proti mednarodni organizirani kriminaliteti (orig. Global Initiative Against Transnational Organized Crime) v sodelovanju z LIBERO (skupina nevladnih organizacij, ki se bori proti mafiji) pripravila webinar o transnacionalni organizirani kriminaliteti in korupciji z naslovom *The Role of Transnational Organized Crime in Corruption. Is the Denouncement a Risk or an Opportunity?*, ki je potekal online dne 16. 12. 2020.

Osrednji namen dogodka je bil opozoriti na nevarnost resnih groženj transnacionalne organizirane kriminalitete in korupcije, pa tudi posledično na možnost atentatov. Fokus je bil na dveh pogledih, prvi se nanaša na grožnje, s katerimi se soočajo ljudje, ki so se odločili spregovoriti in poročati o korupciji (žvižgači ali whistle blowers). Drugi pogled pa obravnava problem korupcije v kazenskoprvnih institucijah, kar vodi v nekaznovanost in omogoča ponavljanje tovrstnih ravnanj. V zaključku je bil predstavljen projekt YouMonitor, katerega namen je promoviranje in razširjanje dobrih praks v boju proti korupciji.

V uvodu je bil izpostavljen problem visoke stopnje ogrožanja dela novinarjev, aktivistov in politikov, če govorijo, poročajo in razkrivajo organizirano kriminaliteto in korupcijo predvsem na najvišjih ravneh. Pri tem so bili izpostavljeni predvsem umori ljudi, ki so poročali o korupciji, kot npr. Daphne Caruana Galizia, Ján Kuciak, Ahmed Divela, Marielle Franco.

Pavla Holcova je predstavila in analizirala umor svojega kolega, raziskovalnega novinarja Jána Kuciaka, in njegove zaročenke leta 2018. Pri tem je izpostavila posledice, ki jih je umor prinesel Slovaški. Pred umorom Jána si nihče na Slovaškem ni predstavljal, da je možno, da bo to lahko vplivalo na politično situacijo in spremembe v državi. Pomembna politična stranka SMER je do umora na Slovaškem vladala z veliko podporo. Kuciak ni poročal le o eni stranki, temveč o

korupcijskih problemih v državi, zato so se vsi spraševali, kaj je tisto, zaradi česar so ga umorili. Prelomni trenutek je bil, ko je eden od storilcev naročenega umora začel sodelovati s policijo. Glede na poročanja medijev je umor naročil podjetnik Marián Kočner s sumljivimi, nelegalnimi posli, ki se je dolgo časa uspešno izogibal roki pravice. Kot kaže, je šlo za široko razvejano mrežo povezav s politiko in pravosodjem. Dokazni material je bil mobilni telefon, ki ga je Kočnerjev tesni sodelavec prinesel na policijo in je vseboval močno obremenilne podatke in dokaze o Kočnerjevi mreži korupcije in izsiljevanjih zadnjih 20 let. Ti podatki so obremenili tako policijo kot tudi sodstvo in politiko. Sledili so hudi pritiski na preiskovalce, da naj ne uporabijo mobilnega telefona in podatkov. V nadaljni analizi je bilo ugotovljeno, da so bili v zameno za ugodno sojenje Kočnerju v korupcijo vpleteni celo sodniki. Za uspešno dokazovanje je bilo pomembno, da je začel s policijo sodelovati tudi eden od sodnikov. Tako se je razkrilo, da je Slovaška eklatanten primer, kako t. i. »mafajska država« deluje s svojimi koruptivnimi mrežami. Dosedanji rezultat preiskave je, da je v kazenski preiskavi in priporu dvajset sodnikov, obtoženi so korupcije in zlorabe položaja, poleg njih pa tudi dva nekdanja direktorja policije in štirje državni tožilci. Preiskava je popolnoma spremenila situacijo na Slovaškem: imenovana je bila nova vlada, zamenjal se je kader v policiji in pravosodju, dogajajo se družbene spremembe. Ljudje, ki so veljali za nedotakljive, so zdaj priprti ali jih preiskujejo.

V nadaljevanju je sodnik Antonio Balsamo predstavil izkušnje pri svojem sodniškem delu, predvsem pri procesih na Siciliji, v t. i. »mafijskih procesih«. Po njegovem mnenju izkušnje Italije z mafijo in korupcijo prinašajo pomembne lekcije in obenem upanje za prihodnost – po načelu na izkušnjah se učimo. Izpostavil in predstavil je primer sodnika Giovannija Falconeja, ki je s svojim delom proti mafiji in svojim žrtvovanjem tlakoval pot za ratifikacijo Konvencije Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (United Nations Convention against Transnational Organized Crime [UNCATOC], 2001). Falcone je v preteklosti dejal, da se umori zaradi razkrivanja korupcije ponavadi zgodijo zaradi pomanjkanja podpore ljudem, ki korupcijo razkrivajo. Mafija je na Siciliji umorila veliko politikov in tudi drugih, saj jih državne oblasti niso znale zaščititi. Sodnik Falcone je bil umorjen 23. maja 1992 v t. i. »Kapači masakru«. Ta masaker je bil trenutek, ki je razkril povezavo med mafijo in njenim teroriziranjem na eni strani in povezavo s korupcijo prepojenih političnih in gospodarskih elit na drugi strani. Giovanni Falcone je par mesecev pred svojim umorom razkril povezavo med organizira-

no kriminaliteto in beloovratniško kriminaliteto ter politiko, pokazal je tudi na problem vplivanja na sodne postopke in da to ni le lokalni, ampak globalni pojav. Falcone je razkril, da močna povezava med organizirano kriminaliteto in korupcijo odpre prostor za umore ljudi tudi na najvišjih položajih. Po mnenju sodnika Antonia Balsama so bili tragični dogodki leta 1992 začetna točka zavedanja celotnega pravosodja, da se mora nekaznovanje mafije in njihovih sodelavcev v institucijah končati. Po tem dogodku so se na področju boja proti mafiji v Italiji zgodile korenite spremembe. Po mnenju Balsama se je na tisti točki začel boj sodstva in hkrati tudi odpor ljudi proti mafiji. Za širšo družbeno skupnost sta Konvencija združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (UNCATOC, 2001) in Konvencija Združenih narodov proti korupciji (United Nations Convention against Corruption [UNCAC], 2004) pomembni, saj pripomoreta k reševanju skupnih problemov držav zaradi korupcije in organizirane kriminalitete. Pomembni sta za spodbujanje vladavine prava, človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Tretji govorec je bil prof. Alberto Vannucci z Univerze v Pisi, ki je predstavil italijanski pogled na integriteto v sodstvu in v organih pregona ter posledice korupcije za kazensko-pravni sistem. Korupcija v sodstvu in v organih pregona ima lahko dolgoročne posledice, največkrat pa se kaže v prednostni obravnavi, koruptivnih sodbah, ponarejenih dokazih, vplivu na preiskavo, izkrivljanju resnice ipd. Posledice na eni strani so ustavitveni postopki, na drugi strani pa nekaznovanje in ohranjanje premoženja vpletenih. Izpostavil je, da je največji problem, da korupcija v sodstvu spodkopava vladavino prava. Prav tako korupcija v kazensko-pravnem sistemu šibi učinkovit pregon in zatiranje vseh drugih kaznivih dejanj, predvsem v gospodarstvu. V nadaljevanju je predstavil rezultat Evrobarometra iz leta 2017. Evrobarometer je pokazal, da 23 odstotkov evropskih državljanov meni, da je prisotna korupcija na sodiščih, za policijo pa enako misli 31 odstotkov. Po Evrobarometru 53 odstotkov evropskih državljanov meni, da ni dovolj uspešnih pregonov, da bi ljudi odvrgli od korupcije. Kot zanimivost se višji odstotek nezaupanja kaže v Sloveniji (71 %), kar je še dodatno zanimivo, pa je, da je v Romuniji odstotek zaupanja v pregon kar 55-odstoten (European Commission, 2017). Vannucci ugotavlja, da kriminalci podkupujejo sodnike, korupcija se širi tudi v druge sektorje družbe, v javna naročila, zdravstveni sistem itd. in s tem se povečuje znesek podkupnin, ki se plačujejo sodnikom. Nezakonite dejavnosti postanejo bolj donosne, saj je zaradi koruptivnosti pravosodja tveganje za obsodbo vpletenih akterjev manjše. Nekaznovanost je ščit kriminalcev, zato je korupcija v pravosodnem sistemu učinkovita, kadar je mogoča. Kriminalne združbe in mafijske organizacije imajo velik interes za vzpostavitev vpliva nad sodniki, ki so pripravljeni sprejeti podkupnine, obenem pa mafija predvsem na jugu Italije lahko po-

nudi tudi zasebno varovanje (ang. »*private protection*«) tako gospodarstvenikom kot tudi drugim. Mafijske skupine nastopajo tudi v vlogi neformalnega »razsodišča podzemlja«, kjer uveljavljajo svoja pravila in nadzorujejo nezakonite posle. Vse to pa državljanje in medije odvrta od sodelovanja s sodstvom, saj se šteje, da so sodniki podkupljivi. Zastrašujoče je predvsem dejstvo, da v nekaterih primerih sodniki celo posredujejo material oz. informacije za izsiljevanje in grožnje kriminalnim združbam, ki se potem žvižgačem in pentitom maščujejo. Zadnje ugotovitve kažejo, da se skupine mednarodne organizirane kriminalitete selijo tja, kjer pričakujejo, da bodo zlahka podkupile javne uslužbenke in ta začarani krog pripelje do tega, da so skorumpirane države sčasoma še bolj koruptivne.

Zadnja govornica je bila Giulia Norberti, ki je predstavila nov inovativen projekt YouMonitor. Projekt se osredotoča predvsem na mlade ljudi, ki jih želijo ozavestiti o problemu organizirane kriminalitete in korupcije, obenem pa jih spodbuditi, da bi bili aktivni državljani v boju proti korupciji v svoji državi in tudi na evropski ravni. Po mnenju Giulie Norberti smo s primerom aktivistke Grete Thunberg videli, kakšen premik lahko naredijo mladi, če jim je tema predstavljena na pravi način. Mladi so se pri okoljskih problemih močno aktivirali s petkovimi protesti za okolje. Namen je, da bi s takim projektom lahko opolnomočili in ozavestili mlade za boj proti korupciji s tematsko izobraževalnimi programi. V Italiji takšne rezultate kažejo projekti Pizzo free in trgovinah, ki ne plačujejo zaščite mafiji.

Tema žvižgaštva in predvsem zaščita žvižgačev je na številnih konferencah in diskusijah vse bolj prisotna, saj so ti ključni elementi odkrivanja in preprečevanja korupcije ter razkrivanja različnih oblik finančne kriminalitete. Seveda ji je tudi v Sloveniji treba nameniti večjo pozornost – ne le na Komisiji za preprečevanje korupcije, temveč tudi pri implementiranju Direktive evropskega parlamenta, ki ureja zaščito žvižgačev iz aprila 2019. Pri tem moramo ločiti žvižgače, ki najprej izrabijo zakonite poti za prijavo deviantnih ravnanj in šele v končni fazi izkoristijo možnost objave v medijih, od skesancev (pentiti), ki so del skupine, ki je deviantna ravnanja opravljala in se pokesajo, pripravljene so pričati in za to pričakujejo milejšo kazen. Seveda so lahko oboji deležni povišanih ukrepov, še posebej, če jim zakonodajni okvir in pristojne institucije ne zagotovijo potrebne zaščite. Poleg tega je pomembna javna percepcija žvižgačev, kjer veliko lahko naredijo nevladne organizacije, katerih namen je promoviranje in razširjanje dobrih praks o žvižgaštvu v boju proti korupciji. Percepcija pojava je pogosto povezana s kulturnozgodovinskimi posebnostmi, nanjo pa pomembno vpliva predstavitev žvižgačev v medijih.

Literatura

1. Dobovšek, B. in Slak, B. (2015). Old horizons of organised-white collar crime: critical remarks about the current definition, development and perceptions of organised and white-collar crime. *Journal of Financial Crime: The Official Journal of the Cambridge International Symposium on Economic Crime*, 22(3), 305–317.
2. Dobovšek, B. in Slak, B. (2017). Economic crisis and »white informal economy« – A slippery slope. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 37(7/8), 468–476.
3. European Commission. (2017). *Special Eurobarometer 470: Report Corruption*. Pridobljeno na <https://ec.europa.eu/commission/communication/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/year-From/1974/yearTo/2017/surveyKy/2176>
4. *United Nations Convention against Corruption [UNCAC]*. (2004). Pridobljeno na https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf
5. *United Nations Convention against Transnational Organized Crime [UNCATOC]*. (2001). Pridobljeno na https://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf